

Соціальний захист ветеранів праці

Відповідно до статті 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

16 грудня 1993 року в Україні прийнято Закон України «Про основні засади соці-

ального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні».

Цей Закон визначив основні засади державної політики щодо ветеранів праці та спрямований на формування в суспільстві гуманного, шанобливого ставлення до цієї категорії осіб та забезпечення їх активного довголіття.

Вказаний Закон гарантує ветеранам праці рівні з іншими громадянами можливості в економічній, соціальній, політичній сферах, сприятливі умови для повноцінного способу життя.

Слід зазначити, що ветеранами праці визнаються громадяни, які працювали на підприємствах, в установах, організаціях, об'єднаннях громадян, фізичних осіб, мають стаж роботи 40 років – для чоловіків і 35 років – для жінок і вийшли на пенсію.

Разом з тим ветеранами праці визнаються також:

- громадяни, яким призначені пенсії на пільгових умовах:
- а) за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах – за наявності стажу роботи у жінок – 25 років і у чоловіків – 30 років;
  - б) за списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників з шкідливими та важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах – за наявності стажу роботи у жінок – 30 років і у чоловіків – 35 років;
  - в) трактористи-машиністи, безпосередньо зайняті у виробництві сільськогосподарської продукції в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства, – чоловіки після досягнення 55 років і при загальному стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 20 років на зазначеній роботі;
    - жінки, які працюють трактористами-машиністами, машиністами будівельних, шляхових і вантажно-розвантажувальних машин, змонтованих на базі тракторів і екскаваторів, – після досягнення 50 років і при загальному стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 15 років на зазначеній роботі; жінки, які працюють доярками (операторами машинного доїння), свиарками-операторами в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства, – після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років за умови виконання встановлених норм обслуговування. Норми обслуговування для цих цілей встановлю-

ються в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України;

- жінки, зайняті протягом повного сезону на вирощуванні, збиранні та післязбиральній обробці тютюну, – після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;
- робітниці текстильного виробництва, зайняті на верстатах і машинах, – за списком виробництв і професій, затверджуваним у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, – після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;
- жінки, які працюють у сільськогосподарському виробництві та виховали п'ятеро і більше дітей, – незалежно від віку і трудового стажу, в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України;
- водії міського пасажирського транспорту (автобусів, тролейбусів, трамваїв) і великовагових автомобілів, зайнятих у технологічному процесі важких і шкідливих виробництв:
  - чоловіки – після досягнення 55 років і при стажі роботи 25 років, у тому числі на зазначеній роботі не менше 12 років 6 місяців;
  - жінки – після досягнення 50 років і при стажі роботи 20 років, у тому числі на зазначеній роботі не менше 10 років (пункти «в»-«з» статті 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення»), за наявності стажу роботи у жінок – 30 років і у чоловіків – 35 років;
- г) окремі категорії працівників авіації та льотно-випробного складу;
  - робітники локомотивних бригад і окремі категорії працівників, які безпосередньо здійснюють організацію перевезень і забезпечують безпеку руху на залізничному транспорті та метрополітені;
  - водії вантажних автомобілів, безпосередньо зайнятих в технологічному

процесі на шахтах, у рудниках, розрізах і рудних кар'єрах на вивезенні вугілля, сланцю, руди, породи;

- механізатори (докери-механізатори) комплексних бригад на вантажно-розвантажувальних роботах у портах, а також плавсклад морського, річково-го флоту і флоту рибної промисловості (крім суден портових, що постійно працюють на акваторії порту, службово-допоміжних, роз'їзних, приміського і внутріміського сполучення);
- працівники експедицій, партій, загонів, дільниць і бригад, безпосередньо зайняті на польових геологорозвідувальних, пошукових, топографо-геодезичних, геофізичних, гідрографічних, гідрологічних, лісовпорядних і розвідувальних роботах;
- робітники і майстри (у тому числі старші майстри), безпосередньо зайняті на лісозаготівлях і лісосплаві, включаючи зайнятих на обслуговуванні механізмів і обладнання;
- деякі категорії артистів театрів та інших театральних-видовищних підприємств і колективів відповідно до пункту «ж» статті 55;
- працівники освіти, охорони здоров'я, а також соціального забезпечення, які в будинках-інтернатах для престарілих та інвалідів і спеціальних службах безпосередньо зайняті обслуговуванням пенсіонерів та інвалідів, відповідно до пункту «е» статті 55;
- спортсмени відповідно до пункту «є» статті 55 (стаття 52 Закону України «Про пенсійне забезпечення») за наявності стажу роботи у жінок – 30 років і у чоловіків – 35 років;

г) особи, хворі на гіпофізарний нанізм (ліліпути), і диспропорційні карлики відповідно (частина перша статті 18 Закону України «Про пенсійне забезпечення») за наявності стажу роботи у жінок – 25 років і у чоловіків – 30 років;

- пенсіонери, нагороджені медаллю «Ветеран праці» за законодавством колишнього Союзу РСР;
- інваліди I і II груп, які одержують пенсії по інвалідності, якщо вони мають стаж роботи не менше 15 років.

Варто зазначити, що обчислення стажу роботи, необхідного для визнання громадян ветеранами праці, здійснюється в порядку, передбаченому Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Так, згідно із зазначеним Законом страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду відповідно до вимог цього Закону за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку, а за періоди до впровадження системи персоніфікованого обліку – на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності цим Законом.

Слід звернути увагу на те, що ветеранам праці видаються посвідчення про право на пільги та нагрудні знаки.

Так, постановою Кабінету Міністрів від 29 липня 1994 року № 521 затверджено Положення про порядок видачі посвідчення і нагрудного знака «Ветеран праці».

Указане Положення регулює правила видачі посвідчення і нагрудного знака «Ветеран праці» відповідно до Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні».

Важливо відмітити, що посвідчення є документом, що підтверджує статус ветерана праці, на підставі якого надаються відповідні пільги і компенсації.

Посвідчення і нагрудний знак видаються ветеранам праці за місцем їх проживання органами праці та соціального захисту населення.

Посвідчення і нагрудний знак вручаються особисто ветеранам праці або за їхнім дорученням рідним чи іншим особам,

за що вони розписуються у відповідних документах.

Посвідчення і нагрудний знак видаються безкоштовно.

Якщо посвідчення стало непридатним або було втрачене, то за заявою ветерана праці видається нове посвідчення.

Слід зазначити, що держава гарантує кожному ветерану праці належний рівень життя шляхом надання пільг.

Так, відповідно до Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» ветеранам праці надаються такі пільги, а саме:

- користування при виході на пенсію чи зміні місця роботи поліклініками, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- першочергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування із дорогоцінних металів);
- переважне право на забезпечення санаторно-курортним лікуванням, а також на компенсацію вартості самостійного санаторно-курортного лікування в порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України;
- щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;
- першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;
- використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час, а також одержання додаткової відпустки без збереження заробітної плати строком до двох тижнів на рік;
- переважне право на забезпечення житловою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов, та відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт житлових будинків і квар-

тир цих осіб та забезпечення їх паливом;

- першочергове одержання позики на індивідуальне (кооперативне) житлове будівництво з погашенням її протягом 10 років починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва, а також першочергове одержання позики для будівництва або придбання дачних будинків і благоустрою садових ділянок;
  - переважне право на вступ до садівницьких товариств (кооперативів), кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів;
  - переважне право на встановлення домашніх телефонів;
  - звільнення від плати за землю;
  - безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту (за винятком таксі), автомобільним транспортом загального користування (за винятком таксі) в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів в межах області (Автономної Республіки Крим) за місцем проживання.
- Водночас необхідно відзначити, що ветерани праці користуються всіма соціально-економічними і особистими правами і свободами, закріпленими Конституцією України, іншими законодавчими актами.

В. В. Слепцова
 провідний спеціаліст
 відділу з питань соціального захисту
 Управління соціального, трудового
 та гуманітарного законодавства
 Департаменту конституційного,
 адміністративного та соціального
 законодавства